

(Όπως έχει δημοσιευτεί το 2006 στο περιοδικό *"Ιατρική Επιθεώρηση Ενόπλων Δυνάμεων"* και αναρτηθεί στη σχετική ιστοσελίδα του Πολεμικού Ναυτικού με το σωστό τίτλο:

Διαμαντής Α

., Λιμπέρης Σ.

"Ένας αιώνας Ανωτάτη Ναυτική Υγειονομική Επιτροπή (1905- 2005)"

Ιατρική Επιθεώρηση Ενόπλων Δυνάμεων 2006; 40: 169-188.)

Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον τουρκικό ζυγό αρχίζει μια συντονισμένη προσπάθεια συστηματικής οργάνωσης της Υγειονομικής Υπηρεσίας του στρατεύματος. Η προσπάθεια αυτή σταδιακά ολοκληρώνεται με την κάθοδο του Όθωνα στην Ελλάδα το 1835 και την ανάληψη καθηκόντων Διευθυντού της από το γερμανό αρχίατρο φιλέλληνα Ερρίκο Τράϊμπερ, ο οποίος, με την πολύχρονη πείρα του - κατά τη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας - από τη συμμετοχή του ως εθελοντή στρατιωτικού γιατρού στην αρχή στις τάξεις του Ναυτικού και αργότερα του Στρατού όπου τελικά και σταδιοδρόμησε, θεωρήθηκε ως κατ' εξοχή πιο αρμόδιος για να αναλάβει, για πρώτη φορά το 1836, καθήκοντα Διευθυντή στο νεοσύστατο Στρατιωτικό Νοσοκομείο της περιοχής *«Μακρυγιάννη»*

και δύο χρόνια αργότερα, το 1838, πρώτος Πρόεδρος της Ανωτάτης Στρατιωτικής Υγειονομικής Επιτροπής (Α.Σ.Υ.Ε.). Η Α.Σ.Υ.Ε., ως συγκροτημένη υγειονομική επιτροπή, γνωμάτευε ως προς την εκτίμηση της ικανότητας των κατατασσόμενων ανδρών ή την τυχόν απαλλαγή των υπηρετούντων καθώς και τη χορήγηση αδειών ασθένειας κ.λπ.

Και ενώ ο Στρατός Ξηράς έχει συγκροτήσει Ανώτατη Υγειονομική Επιτροπή για τις ανάγκες του στρατεύματος, στο Ναυτικό δεν φαίνεται να λειτουργεί παρόμοια επιτροπή την εποχή εκείνη. Όπως προκύπτει από τα *«Πρακτικά της επί της βελτιώσεως του Πολεμικού Ναυτικού Επιτροπής»* του έτους 1844 στο κεφάλαιο *«περί κληρώσεως»*

, όσον αφορά στην απαλλαγή της υποχρεωτικής θητείας, η σχετική γνωμάτευση παρέχεται από στρατιωτικό γιατρό, προφανώς της Υγειονομικής Επιτροπής του Στρατού, όπως διαφαίνεται στο σχετικό εδάφιο -

«Ο στρατιωτικός ιατρός της επιτροπής δίδει ιδίως την γνώμην του, ότε πρόκειται περί εξαιρέσεως ένεκα σωματικών ελαττωμάτων και ασθενειών»

- και όχι από ναυτικό γιατρό, όπως θα περίμενε κανείς, προφανώς λόγω του μικρού αριθμού των υπηρετούντων γιατρών στο Πολεμικό Ναυτικό την εποχή εκείνη.

Ένα χρόνο αργότερα στο κεφάλαιο *«περί μισθοδοσίας του ναυτικού στρατού»* στα *«Πρακτικά της επί της βελτιώσεως του Πολεμικού Ναυτικού Επιτροπής»*

του έτους 1845 αναφέρεται, ότι

«Η φύσις και αι συνέπειαι των ασθενειών, η διάρκεια αυτών και ο χρόνος της θεραπείας, πιστοποιούνται δι' αποδεικτικών ιατρού ναυτικού, στρατιωτικού ή άλλου παρά της κυβερνήσεως αναγνωρισμένου»

. Εδώ η γνωμάτευση μπορεί να παρέχεται και από ναυτικό γιατρό, όμως δεν καθορίζεται αν η απόφαση λαμβάνεται σε συνεδρίαση ειδικής Υγειονομικής Επιτροπής. Παρά την ενδελεχή αναδίφηση των πεπραγμένων της Ανωτάτης Στρατιωτικής Υγειονομικής Επιτροπής, την εποχή αυτή, δεν βρέθηκαν αποδείξεις, όπως παραδείγματος χάριν ονόματα γιατρών του Ναυτικού, που να συμμετέχουν σε συνεδριάσεις που αφορούν σε ζητήματα του Ναυτικού, όπως τα προαναφερθέντα.

Η μελέτη των διαταγμάτων και των νόμων της οθωνικής περιόδου οδηγεί στο συμπέρασμα, ότι καθήκοντα Υγειονομικής Επιτροπής του Ναυτικού ασκούσε η ήδη υφιστάμενη του Στρατού Ξηράς, όπως προκύπτει στο διάταγμα του νόμου ΤΜΗ' *«Περί εκτελέσεως του περί καταστάσεως των αξιωματικών του Β.Ναυτικού»*

του έτους 1856, στο οποίο αναγράφονται, μεταξύ των άλλων, τα εξής

«Τα ρηθέντα έγγραφα και αυτός, ει δυνατόν, ο νοσών παραπέμπονται υπό του επί των ναυτικών υπουργού εις την υγειονομικήν επιτροπήν του ναυτικού, ήτις μετά επιστημονικήν εξέλεγγιν των εγγράφων, και του νοσούντος εξέτασιν, υποβάλλει εις τον υπουργόν έκθεσιν αιτιολογημένην, δηλούσαν την ανάγκην της εις αργίαν μεταθέσεως του νοσούντος, ως μη δυναμένου ν' αναλάβη εισέτι τα καθήκοντά του»

, για να καταλήξει στο

«Άχρισ ου η υγειονομική του ναυτικού επιτροπή συστηθή τα κατά το παρόν άρθρον καθήκοντα αυτής ανατίθενται εις την υγειονομικήν επιτροπήν του στρατού»

Στον ίδιο νόμο και στο διάταγμα *«Περί του τρόπου της συστάσεως ιατρικών και ανακριτικών συμβουλίων προς απόταξιν των αξιωματικών του Β.Ναυτικού δι' ανίατον νόσημα και διά λόγους πειθαρχικούς»*

του Α' Κεφαλαίου

στα άρθρα 1, 2 και 3

«Περί μεταθέσεως εις απόταξιν δι' ανίατον νόσημα»

επιβεβαιώνεται η ύπαρξη ιατρικού συμβουλίου, το οποίο αποτελεί η Υγειονομική Στρατιωτική Επιτροπή μέχρις ότου συσταθεί η αντίστοιχη του Ναυτικού, ενώ η παραπομπή σ' αυτό γίνεται κατόπιν εντολής του Υπουργού των Ναυτικών. Άξιον, όμως, μνείας είναι, ότι, σύμφωνα με το άρθρο 4 του ίδιου διατάγματος, στην αξιολόγηση του ιατρικού προβλήματος, με το οποίο παραπέμπεται κανείς στο ιατρικό συμβούλιο για τελική κρίση, προηγείται γνωμάτευση δύο γιατρών του Ναυτικού - σε περίπτωση δε έλλειψης από δύο γιατρούς του Στρατού - παρόντος ανωτέρου αξιωματικού του Ναυτικού, ο οποίος αφού

θεωρήσει και προσυπογράψει την ιατρική γνωμάτευση την αποστέλλει στο Υπουργείο των Ναυτικών, για να επακολουθήσει στη συνέχεια η παραπομπή του πάσχοντος ενώπιον της Υγειονομικής Επιτροπής του Στρατού προς τελική γνωμοδότηση.

Σύμφωνα, λοιπόν με το άρθρο 4 «Πριν ή αξιωματικός τις παραπεμφθή εις το ιατρικόν συμβούλιον, εξετάζεται ενώπιον ανωτέρου τινός ναυτικού αξιωματικού υπό δύο ναυτικών ιατρών, και, εν ελλείψει, υπό δύο ιατρών στρατιωτικών...Οι ιατροί ορίζουσι λεπτομερώς το νόσημα...και αποφαίνονται εάν, κατά την γνώμην των, είναι ιατόν ή ανίατον. Περί δε τούτων συντάσσουν και υπογράφουσιν έκθεσιν αιτιολογημένην, την οποίαν ο παριστάμενος ανώτερος αξιωματικός θεωρεί και παραπέμπει εις το υπουργείον των Ναυτικών εντός δύο το πολύ ημερών από της αποπερατώσεως της εξετάσεως...»

μπορούν να εξαχθούν δύο συμπεράσματα: Πρώτον, η παρουσία του ανωτέρου μη υγειονομικού αξιωματικού κατά τη διάρκεια της ιατρικής εξέτασης του πάσχοντος, εύκολα μπορεί να συνδεθεί με την υποβάθμιση του ρόλου των υγειονομικών αξιωματικών έναντι των υπολοίπων και με την παραβίαση του ιατρικού απορρήτου και δεύτερον, η οικονομία των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας, την εποχή εκείνη, στη σύγκλιση υγειονομικών επιτροπών, προφανώς, λόγω του μικρού αριθμού των υπηρετούντων γιατρών στο Πολεμικό Ναυτικό σε σύγκριση μ' αυτό του Στρατού Ξηράς καθώς και του υπερβολικού φόρτου των υποχρεώσεών τους, όπως δυστυχώς συμβαίνει και σήμερα.

Θα περάσουν πολλά χρόνια για να συσταθεί πραγματική Ανωτάτη Ναυτική Υγειονομική Επιτροπή (Α.Ν.Υ.Ε.) με τη συμμετοχή υγειονομικών αξιωματικών.

Δεν είναι απολύτως βέβαιο εάν ο νόμος ΒΨΙΖ' του 1900 «Περί τροποποιήσεως του ΒΥΟΑ' νόμου της 7 Φεβρουαρίου 1897 περί του αριθμού των υγειονομικών αξιωματικών του Β.Ναυτικού» είναι αυτός, με τον οποίο, για πρώτη φορά, αναφαιίνεται στην ιστορία της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Ναυτικού η σύσταση Ανωτάτης Υγειονομικής Επιτροπής, όπως ερμηνεύεται από το άρθρο «Οι διά του νόμου ΒΥΟΑ' της 7 Φεβρουαρίου 1897 έτους ορισθέντες αριθμοί του Υγειονομικού κλάδου του Β.Ναυτικού καταργούνται και ορίζονται ως εξής. Αρχίατροι τρεις, εξ ων εις Υγειονομικός Επιθεωρητής, εις Πρόεδρος της Ανωτάτης Υγειονομικής Επιτροπής και Διευθυντής του συνισταμένου Υγειονομικού Γραφείου του Υπουργείου των Ναυτικών, και εις Διευθυντής του Ναυτικού Νοσοκομείου...»

Η εφαρμογή του νόμου αυτού θα τεκμηριωθεί από τη διαθέσιμη στατιστική των ετών 1901-1905, όπως αυτή καταγράφηκε στο βιβλίο του Υφηγητή της Οφθαλμολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Ιωάννη Μπίστη «Το τράχωμα εν τω Βασιλ. Ναυτικώ της Ελλάδος

μετά αιτιολογικής εισαγωγής του»

του έτους 1906

και αφορούσε σε περιστατικά τραχωματικών ασθενών, που απαλλάχθηκαν από την υποχρεωτική τους θητεία. Η απόδειξη σύστασης και λειτουργίας Α.Ν.Υ.Ε. είναι πασιφανής, σύμφωνα με το εδάφιο

«...Ως προς δε τους απαλλαγέντας ως τραχωματικούς κατά την κατάταξιν η επομένη στατιστική επί μίαν πενταετίαν (έτος 1901 έως 1905 - από την 1

η

Ιανουαρίου μέχρι τέλους Οκτωβρίου) της Ανωτάτης Υγειονομικής Επιτροπής του Β.Ναυτικού, δεικνύει την εξής κατάστασιν...Εν συνόλω επί των ταχθέντων 4921 νεοσυλλέκτων απηλλάγησαν διά τράχωμα 100 επομένως ευρέθησαν φέροντες την πάθησιν ταύτην, κατά μέσον όρον 2,2%»

. Σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα, Υγειονομική Επιτροπή απαλλαγών τραχωματικών ασθενών υφίσταται και πριν το έτος 1901, όπως προκύπτει από τη στατιστική των ετών 1887-1891, η οποία καταγράφεται στο ίδιο πόνημα

[1]

.

Η έλλειψη άλλης προσιτής βιβλιογραφίας δεν απορρίπτει την πιθανότητα σύστασης και λειτουργίας Ανωτάτης Ναυτικής Υγειονομικής Επιτροπής και πριν το έτος 1887 με τη συμμετοχή υγειονομικών αξιωματικών στη θέση του Προέδρου και των μελών, που την απαρτίζουν.

Παρά το γεγονός, ότι οι διαθέσιμες πληροφορίες για τη σύσταση και λειτουργία της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού κατά την περίοδο του ατυχή Ελληνοτουρκικού Πολεμικού του 1897 δεν αναφέρουν σύγκλιση Υγειονομικών Επιτροπών, εντούτοις, το πόνημα του Μπίστη επιβεβαιώνει πλήρως τη λειτουργία τους.

Η πρώτη επίσημη συνεδρίαση της Α.Ν.Υ.Ε., ιστορικά τεκμηριωμένη από την καταχώρησή της στο βιβλίο «Πρακτικών Συνεδριάσεων», το οποίο διασώζεται μέχρι σήμερα,

πραγματοποιήθηκε την
1905

**Πέμπτη 2 Μαρτίου του
στον Πειραιά.**

Στην ιστορική αυτή Συνεδρίαση προήδρευε ο Αρχίατρος Εμμανουήλ Ορλώφ.

Η Α.Ν.Υ.Ε. είχε ως έργο την κρίση της σωματικής ικανότητας των στελεχών του Πολεμικού Ναυτικού, του Εμπορικού Ναυτικού και αργότερα του Λιμενικού Σώματος.

Η ιστορία της Α.Ν.Υ.Ε. είναι απόλυτα συνυφασμένη με την ιστορική πορεία της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού. Από την αναδίφηση των πεπραγμένων της Α.Ν.Υ.Ε. διαπιστώνεται ότι αυτή δεν διέθετε σταθερή έδρα συνεδριάσεων. Τις περισσότερες φορές συνεδρίαζε στα Ναυτικά Νοσοκομεία του Πειραιά και του Ναυστάθμου της Σαλαμίνας καθώς και σ' αυτό του Πόρου (κυρίως σε περιόδους κατάταξης) και στην Αθήνα στο Υπουργείο των Ναυτικών στην πλατεία Κλαυθμώνος (όπου σήμερα στεγάζονται οι διοικητικές υπηρεσίες του Δ.Δ.Μ.Ν.).

Φωτογραφίες ΝΝΣ, ΝΝΠ, Υπουργείο Ναυτικών.

Άξιο μνείας είναι, ότι από τα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα και για αρκετά χρόνια , σε περίπτωση βαρέως πασχόντων ασθενών νοσηλευομένων σε Δημόσια Νοσοκομεία, η Επιτροπή μετέβαινε η ίδια στον τόπο νοσηλείας των πασχόντων και εξέδιδε αποφάσεις.

Τα πρακτικά των συνεδριάσεων διατηρούνται σχεδόν αναλλοίωτα από το 1905 έως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τον Πρόεδρο και τα Μέλη να υπογράφουν ως Επιτροπή, ενώ ο Γραμματέας ξεχωριστά. Από τότε και μέχρι σήμερα η μορφή καταγραφής τους παραμένει η ίδια, με τις υπογραφές του Προέδρου, των Μελών και του Γραμματέα να μπαίνουν ξεχωριστά. Η σειρά των γνωματεύσεων παραμένει η ίδια : με αύξοντα αριθμό αριστερά και την απόφαση της Επιτροπής για τον κάθε εξεταζόμενο.

Κατά την ταραχώδη περίοδο των Βαλκανικών πολέμων 1912 – 1913 η Υγειονομική Υπηρεσία του Ναυτικού ακολούθησε την οργάνωση του Αρχηγείου του Ναυτικού. Η δομή της περιελάμβανε την *Υπηρεσία Στόλου* με προϊστάμενο γιατρό και γιατρούς στα πολεμικά πλοία καθώς και την *Υπηρεσία Ξηράς*, που αποτελούνταν από την Ανωτάτη Ναυτική Υγειονομική Επιτροπή, τα μόνιμα και τα πρόσκαιρα Ναυτικά Νοσοκομεία στην Ξηρά και τα πλωτά νοσοκομεία στη θάλασσα καθώς και την Κεντρική Υγειονομική και Φαρμακευτική Αποθήκη.

Από τη μελέτη των «Πρακτικών Συνεδριάσεων» της Α.Ν.Υ.Ε. της εποχής εκείνης δεν προκύπτει να έχει διαφοροποιηθεί ο τρόπος, με τον οποίο πραγματοποιούνται οι συνεδριάσεις της Επιτροπής ούτε και να έχουν αλλάξει οι τόποι, στους οποίους συνεδριάζει η Α.Ν.Υ.Ε. Εκείνο όμως, που προκύπτει είναι ο μεγάλος επιπολασμός των μεταδοτικών νοσημάτων ανάμεσα στο στρατευμένο προσωπικό. Τα λοιμώδη νοσήματα και ιδιαίτερα τα κρούσματα εξανθηματικού τύφου, μηνιγγιτίδας, ελονοσίας και χολέρας ήταν τα κυριότερα, τα οποία έπληξαν τους αντίπαλους στρατούς, αν λάβει κανείς υπόψη του, την έγκαιρη προληπτική εφαρμογή των μέτρων που επέβαλε το Γενικό Στρατηγείο με διαταγή στις 7/4/1913 και αφορούσε υγειονομικές καθάρσεις στα πλοία, εγκατάσταση υγειονομικών ζωνών και λοιμοκαθαρτηρίων, ίδρυση αντιχολερικών συνεργείων και υποχρεωτικό εμβολιασμό όλου του στρατιωτικού προσωπικού με αντιχολερικό εμβόλιο, που παρασκεύασε ο Κωνσταντίνος Σάββας, πρώην στρατιωτικός γιατρός και Καθηγητής της Μικροβιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, με το οποίο ελαττώθηκε κατά 14 φορές η νοσηρότητα και κατά 13 φορές η θνησιμότητα στα ελληνικά στρατεύματα και τον άμαχο πληθυσμό.

Παρά τα ικανοποιητικά μέτρα προφύλαξης, που ελήφθησαν εναντίον των λοιμωδών νοσημάτων, κατά την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων 1912 – 1913 και κατά τη διάρκεια του επακολουθήσαντα Α' Παγκοσμίου Πολέμου 1914 – 1918, εντούτοις δεν έλειψαν τα περιστατικά ελονοσίας, τα οποία απασχόλησαν τις συνεδριάσεις της Α.Ν.Υ.Ε. την εποχή εκείνη.

Ο γιατρός του Ναυτικού Θρασύβουλος Παναγιωτίδης το 1911 συντάσσει επιτομή «*Περί προσποιητών νοσημάτων*»

ως επιστέγασμα της δεκαετούς κλινικής εμπειρίας του σε διάφορες ναυτικές υπηρεσίες, όπου υπηρέτησε. Η έκδοση του εγχειριδίου αυτού το έτος 1914 συνέπεσε χρονικά με την τοποθέτηση του συγγραφέα στην Ανωτάτη Υγειονομική Επιτροπή και χρησίμευε αποκλειστικά για τις ανάγκες της στρατιωτικής υπηρεσίας, όπως αναφέρεται στην εισαγωγή του. Η χρησιμότητά του υπήρξε αναμφίβολη, αν λάβει κανείς υπ' όψη του, ότι παραπλήσια πραγματεία δεν περιλαμβάνόταν στην επίσημη στρατιωτική ιατρική βιβλιογραφία της εποχής και όπως ήταν επόμενο η δημοσιοποίησή της διευκόλυνε το έργο των υγειονομικών επιτροπών, όπως της Ανωτάτης Υγειονομικής Επιτροπής του Στρατού Ξηράς και του Πολεμικού Ναυτικού.

Για πρώτη φορά καθιερώνεται επίσημα η χρήση σφραγίδας από την Α.Ν.Υ.Ε. στη συνεδρίαση της 1^{ης} **Οκτωβρίου 1915** στο **Ναύσταθμο Σαλαμίνας**.

Η χρονιά του 1916 είναι το μοναδικό έτος, κατά το οποίο ο τρόπος γραφής των

γνωματεύσεων είναι διαφορετικός : Η Επιτροπή δεν υπογράφει στο τέλος της κάθε συνεδρίασης, αλλά ξεχωριστά για κάθε γνωμάτευση.

Η από το 1911 πρώτη προσπάθεια δημιουργίας Ελληνικής Αεροπορικής Υπηρεσίας, η οποία ανατέθηκε σε Γάλλους ειδικούς από την τότε Ελληνική Κυβέρνηση, μέχρι την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων, που συστάθηκαν για πρώτη φορά η Ναυτική και η Στρατιωτική Αεροπορική Υπηρεσία και τη συνένωσή τους σε Πολεμική Αεροπορία ως ενιαίου κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας μας το 1930, χρέη Επιτροπής αξιολόγησης των υπό κατάταξη υποψηφίων αεροπόρων ασκούσαν τόσο η Α.Σ.Υ.Ε. όσο και η Α.Ν.Υ.Ε.

Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, με τη συγκρότηση των πρώτων Ελληνικών Πολεμικών Μοιρών και την εκπαίδευση του προσωπικού στις Αεροπορικές Σχολές του Σέδες και του Μούδρου, λειτούργησαν Υγειονομικές Επιτροπές αξιολόγησης υποψηφίων αεροπόρων κατά την «Έκτακτον συνεδρίασιν της 27^{ης} 8βρίου 1917» της Α.Ν.Υ.Ε. στην Αθήνα, προεδρεύοντας του Αρχιάτρου Π.Μητσάκη και μελών του Αρχιάτρου Π.Αποστολίδη (Παύλος Νιρβάνας) και Επιάτρου Χ.Ζουμή και γραμματέα του Ανθυπιάτρου Γ.Τσάλτα.

Την ίδια εποχή η Α.Ν.Υ.Ε. υποβοηθά το έργο της Α.ΣΥ.Ε. με την εξέταση στελεχών του Στρατού Ξηράς, κυρίως στις πολεμικές περιόδους, που η μείωση του αριθμού των στρατιωτικών γιατρών ήταν μεγάλη, λόγω των αυξημένων υπηρεσιακών αναγκών και των μετακινήσεών τους.

Κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων της Μικρασιατικής εκστρατείας, που ξεκίνησε το 1919 και κορυφώθηκε με την καταστροφή της Σμύρνης το 1922, η Α.Ν.Υ.Ε. ήταν αρμόδια για την εκτίμηση του βαθμού ανικανότητας και/ή αναπηρίας των εκ του Στόλου και μετώπου της Μικράς Ασίας διακομιζομένων τραυματιών και ασθενών .

Οι συνεδριάσεις της Α.Ν.Υ.Ε. πραγματοποιούνταν στην Αθήνα, στο Ναύσταθμο Σαλαμίνας καθώς και στον Πόρο, όπου η Επιτροπή παρέμεινε για το χρονικό διάστημα 12 Αυγούστου έως και 31 του ίδιου μηνός του έτους 1921, κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων στο Σαγγάριο.

Η πρώτη συνεδρίαση, στην οποία αναγράφονται ο Πρόεδρος, τα μέλη της Επιτροπής και ο Γραμματέας της Α.Ν.Υ.Ε. ως βαθμοφόροι αξιωματικοί του Πολεμικού Ναυτικού

πραγματοποιείται στον Πειραιά την Τετάρτη 18 Σεπτεμβρίου του 1929.

Ο άνανδρος τορπιλισμός της «*Έλλης*» στην Τήνο το δεκαπενταύγουστο του 1940 ήταν το προοίμιο της άδικης επίθεσης των Ιταλών τα ξημερώματα της 28

ης

Οκτωβρίου, που έσυρε την Ελλάδα στη δίνη του πολέμου. Η Υγειονομική Υπηρεσία του Πολεμικού Ναυτικού, παρά το γεγονός, ότι ήταν ήδη προετοιμασμένη για τις πολεμικές εξελίξεις από τη συμμετοχή της στη νοσηλεία των τραυματιών της

«*Έλλης*»

με την ενεργοποίηση του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού του Ναυτικού Νοσοκομείου Πειραιώς (το οποίο υπήρξε το πρώτο στρατιωτικό νοσοκομείο της χώρας μας που κλήθηκε να νοσηλεύσει τραυματίες πολέμου), εντούτοις αντιμετώπισε αρκετά προβλήματα στην αρχή της επιστράτευσης. Αυτά αφορούσαν, κυρίως, σε ανωμαλίες που δημιουργήθηκαν στην αρχή, τουλάχιστον, κατά την προσέλευση και τη διαλογή των εφέδρων καθώς και σε ελλείψεις νοσηλείας, διακομιδών και εφοδιασμού. Αν λάβει δε κανείς υπόψη τον περιορισμένο αριθμό των υγειονομικών αξιωματικών, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν έφεδροι, στην περιοχή των Αθηνών, εύκολα μπορεί να κατανοήσει τη βραδύτητα με την οποία διεκπεραιώνονταν τα ανωτέρω.

Οι διατυπώσεις για τους παραπεμπόμενους στην Επιτροπή απαλλαγών δημιουργούσαν απaráδεκτη καθυστέρηση και η εξέταση των εφέδρων την ίδια ημέρα της παρουσίασης τους ήταν αδύνατη. Τα ίδια προβλήματα παρατηρούνταν και στα νοσοκομεία, στα οποία η εξυπηρέτηση των ασθενών που παραπέμπονταν εκεί για περαιτέρω εξετάσεις ήταν σχεδόν αδύνατη, με αποτέλεσμα τη δημιουργία συμφόρησης και αργοπορίας στην έγκαιρη διακίνηση τους.

Όπως ήταν επόμενο γρήγορα η Υγειονομική Υπηρεσία, κατανοώντας το μέγεθος του προβλήματος, έλαβε τα δέοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των δυσχερειών αυτών. Έτσι αυξήθηκε ο αριθμός των υγειονομικών αξιωματικών, ώστε η επιλογή και οι παραπομπές να πραγματοποιούνται την ίδια ημέρα και συμπληρώθηκε η δύναμη των Επιτροπών απαλλαγών με την τοποθέτηση αναπληρωματικών Προέδρων, μελών και γραμματέων. Μ' αυτό τον τρόπο οι συνεδριάσεις των Επιτροπών γινόταν δύο φορές την ημέρα και οι γνωματεύσεις στέλνονταν στις αντίστοιχες μονάδες και υπηρεσίες αυθημερόν, για τη χορήγηση απολυτηρίων στους ακατάλληλους προς στράτευση.

Αυτός ήταν πιθανώς και ο λόγος, που για κάποιο χρονικό διάστημα, το Νοέμβριο του 1940, υπήρχαν δύο πρακτικά γνωματεύσεων (**Πρακτικά Α' και Β'**). Η παρουσία των δύο αυτών διαφορετικών πρακτικών γνωματεύσεων αποδεικνύει, ότι λάμβαναν χώρα παράλληλες συνεδριάσεις σε διαφορετικούς τόπους και με Επιτροπές διαφορετικής σύνθεσης. Όσοι από τους παραπεμπόμενους στις υγειονομικές Επιτροπές στερούνταν φύλλου μητρώου, τότε αυτό συντασσόταν εκ νέου με βάση τα στοιχεία, που έδιναν οι ίδιοι.

Οι υγειονομικές Επιτροπές απέστειλαν στα νοσοκομεία όσους είχαν ανάγκη από πραγματική νοσοκομειακή περίθαλψη.

Όσοι δε γιατροί δεν επιστρατεύθηκαν, για να προσφέρουν υπηρεσίες, παρέμεναν στους τόπους διαμονής τους, έτοιμοι ανά πάσα στιγμή να κινητοποιηθούν, εφόσον θα διατάσσονταν.

Κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού πολέμου η Α.Ν.Υ.Ε. συνεδρίαζε στο Ναυτικό Νοσοκομείο του Πειραιά, όταν όμως αυτό υπέστη εκτεταμένες ζημιές από τους βομβαρδισμούς, οι συνεδριάσεις συνεχίστηκαν σε άλλα κτίρια της πόλης του Πειραιά καθώς και στην Αθήνα, στο Ναυτικό Νοσοκομείο του Ναυστάθμου της Σαλαμίνας και στα πρόσκαιρα - για τις ανάγκες του πολέμου - Ναυτικά Νοσοκομεία του Παλαιού Φαλήρου και του Καστρίου. Στα δύο τελευταία και στην Αθήνα η Α.Ν.Υ.Ε. συνέχισε τις δραστηριότητές της και μετά την κατάληψη της χώρας μας από τους Γερμανούς στις 21 Απριλίου 1941. Από το Μάιο του ίδιου έτους, καθ' όλη τη διάρκεια της Κατοχής, οι συνεδριάσεις της Α.Ν.Υ.Ε. πραγματοποιούνταν στην Αθήνα, τα δε προς αξιολόγηση περιστατικά (ναύτες, ναυτεργάτες, αξιωματικοί του Εμπορικού Ναυτικού και αξιωματικοί και υπαξιωματικοί του Πολεμικού Ναυτικού, που είχαν παραμείνει στην Ελλάδα μετά την αποδημία του Στόλου) παραπέμπονταν για ιατρική παρατήρηση και νοσηλεία στο Ναυτικά Νοσοκομεία του Καστρίου και του Πειραιά.

Μετά την κατάρρευση του μετώπου και την αποδημία του Στόλου στη Μέση Ανατολή, η νοσηλεία των τραυματιών και ασθενών των ναυτικών επιχειρήσεων γινόταν στο Ναυτικό Νοσοκομείο Αλεξάνδρειας (στο οποίο νοσηλεύονταν και άνδρες του Στρατού Ξηράς και της Πολεμικής Αεροπορίας), δύναμης 350 κλινών, το οποίο στεγάστηκε σε πτέρυγα του Κοτσικείου Νοσηλευτικού Ιδρύματος της ελληνικής παροικίας.

Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του Ναυτικού Νοσοκομείου στην Αλεξάνδρεια, η Α.Ν.Υ.Ε. επαναλειτούργησε σύμφωνα με τα πρότυπα της λειτουργίας της στην Ελλάδα. Πρώτος

Πρόεδρος τοποθετήθηκε μια εξέχουσα προσωπικότητα της εποχής εκείνης, ο έφεδρος Αντιπλοίαρχος Ιατρός Παύλος Πετρίδης, Καθηγητής της Χειρουργικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και μέλη ο Πλωτάρχης Ιατρός Χριστόφορος Κυριακίδης, κύριος συντελεστής της ίδρυσης και λειτουργίας του Ναυτικού Νοσοκομείου Αλεξανδρείας και ο Υποπλοίαρχος Ιατρός Θεόδωρος Σταυριανόπουλος. Με την πάροδο του χρόνου και την κάθοδο νέων υγειονομικών αξιωματικών, η σύνθεση της Επιτροπής μεταβαλλόταν ανάλογα με τις εκάστοτε υπηρεσιακές ανάγκες των μελών της.

Κατά την ίδια χρονική περίοδο, όπως έχει προαναφερθεί, στην κατοχική Ελλάδα λειτουργούσε και συνεδρίαζε Α.Ν.Υ.Ε. με μέλη αξιωματικούς γιατρούς, που είχαν παραμείνει στη χώρα μετά την αποδημία του Στόλου, και Γραμματέα πολίτη γιατρό. Το κύριο έργο της αφορούσε σε ιατρικές κρίσεις και συνταξιοδοτήσεις στελεχών του Εμπορικού Ναυτικού, του Λιμενικού Σώματος και του Πολεμικού Ναυτικού καθώς και των πολιτικών υπαλλήλων του Λιμενικού Σώματος και του Πολεμικού Ναυτικού.

Μετά την απελευθέρωση της χώρας μας και τον επαναπατρισμό του Στόλου το 1944, στις κυριότερες παράλιες πόλεις συστήθηκαν «*Ναυτικές Διοικήσεις*» με σκοπό την ανασύνταξη του Ναυτικού και τη διασφάλιση των περιοχών αυτών.

Κάθε Ναυτική Διοίκηση διέθετε Υγειονομική Υπηρεσία, η οποία ήταν επιφορτισμένη με την παροχή ιατρικών υπηρεσιών στο προσωπικό του Πολεμικού Ναυτικού καθώς και την υγειονομική εποπτεία της περιοχής, στην οποία υπαγόταν.

Η κύρια φροντίδα της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού εστιάστηκε στην αποκατάσταση των ζημιών, που είχαν υποστεί από τους βομβαρδισμούς τα Ναυτικά Νοσοκομεία του Ναυστάθμου της Σαλαμίνας και του Πειραιά καθώς και στην ανασυγκρότηση των επί μέρους υγειονομικών υπηρεσιών των «*Ναυτικών Διοικήσεων*» και της Α.Ν.Υ.Ε.

Μέχρι την πλήρη αποκατάσταση των ζημιών και λειτουργία των νοσοκομείων, η νοσηλεία των ασθενών κατά τη χρονική περίοδο 1944-1945 πραγματοποιούνταν στα αγγλικά Νοσοκομεία (72^ο και 97^ο) και στο θεραπευτήριο της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων και οι συνεδριάσεις της Α.Ν.Υ.Ε. πραγματοποιούνταν στην Αθήνα.

Κατά τη διάρκεια του Εμφύλιου πολέμου η Α.Ν.Υ.Ε. θα συνεδριάζει στην Αθήνα, στον Πειραιά, στο Ναύσταθμο Σαλαμίνας και ελάχιστες φορές στο Σκαρामαγκά, μετά δε το τέλος του, το 1949, οι συνεδριάσεις θα γίνονται μόνο στην Αθήνα (στο Υπουργείο των Ναυτικών και στο Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο), στον Πειραιά και στο Ναύσταθμο της Σαλαμίνας.

Για πρώτη φορά, που θα συνεδριάσει η Α.Ν.Υ.Ε. στην Αθήνα σε κτίριο νοσοκομείου θα είναι στις 9 Ιουνίου 1955, στο νεοσύστατο «*Νοσοκομείον Στελεχών Βασιλικού Ναυτικού*», τα εγκαίνια λειτουργίας του οποίου έγιναν τον Ιούνιο του 1955, ενώ οι εργασίες ανοικοδόμησής του είχαν αρχίσει από το πρώτο εξάμηνο του 1947. Από τις αρχές του δεύτερου μισού της δεκαετίας του 1950 και μετά, οι συνεδριάσεις της Α.Ν.Υ.Ε. θα πραγματοποιούνται κάθε Τρίτη και Παρασκευή στο Ναυτικό Νοσοκομείο του Πειραιά και κάθε Τετάρτη στο Ναυτικό Νοσοκομείο Αθηνών, ενώ σιγά-σιγά οι ελάχιστες συνεδριάσεις στο Ναύσταθμο της Σαλαμίνας θα εκλείψουν.

Οι σεισμοί του 1981, οι οποίοι θα πλήξουν τη λειτουργία του Ναυτικού Νοσοκομείου του Πειραιά, θα έχουν ως επακόλουθο και τη μικρή μεταστέγαση των συνεδριάσεων της Α.Ν.Υ.Ε. από τον πρώτο όροφο του μικρού βοηθητικού κτιρίου μέσα στον περίβολο του νοσοκομείου στο δεύτερο όροφο, λόγω της ακαταλληλότητας του χώρου από τις ζημιές.

Για το χρονικό διάστημα 1997-1999, η Α.Ν.Υ.Ε. φιλοξενήθηκε στις εγκαταστάσεις του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας στην οδό Νοταρά 88 στον Πειραιά, προκείμενου να επισκευαστούν οι ζημιές του μικρού βοηθητικού κτιρίου στον προαύλιο χώρο του νοσοκομείου, για να μεταφερθεί εκεί εκ νέου, όπου και μέχρι σήμερα συνεδριάζει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :

- **Αθανάσινας Γ.:** «Το Υγειονομικό του Πολεμικού μας Ναυτικού στον Πόλεμο του '40», Ναυτική Επιθεώρηση 501: 193 - 201, 1996.

- **Βλαδίμηρος Λ.Ε.:** «Το Υγειονομικό στον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897», εκδ. Λογοθέτης, Αθήνα 1997.

- **Διαμαντής Α.Γ.:** «Η ιστορία της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα», Ναυτική Επιθεώρηση, 517: 351 - 366, 1999.

- **Διαμαντής Α.Γ. & Δώδος Ι.:** «3000 χρόνια Ελληνική Ναυτική Ιατρική. Από το μυθικό Αμφιάραο στο Ναυτικό Νοσοκομείο Αθηνών», εκδ. Γενικού Επιτελείου Ναυτικού, Αθήνα 2000.

- **Διαμαντής Α.Γ.:** «Επιτομή ιστορίας Στρατιωτικής Ιατρικής και Νοσηλευτικής στην Ελλάδα», εκδ. Lege Artis, Αθήνα 2004.

- «**Η Ιστορία της Πολεμικής Αεροπορίας**» (επιμέλεια Νικόλτσιος Β.), εκδ. Πολεμικού Μουσείου (παράρτημα Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη 2005.

- **Ματσάκης Γ.:** « Η ιατρική στους αγώνες της Μέσης Ανατολής», Ιατρ. Επιθ. Εν. Δυν., 29 (παράρτημα): 35-44, 1995.

- **Μπίστης Ι.:** «Το τράχωμα εν τω Βασιλ. Ναυτικώ της Ελλάδος μετά αιτιολογικής εισαγωγής του», Αθήνα 1906.

- **Μπίστης Λ.:** «Το Υγειονομικόν Σώμα του Β.Ν. από της επανάστασεως του 1821 μέχρι σήμερον», Ναυτική Επιθεώρηση, 219: 181-185, 1950.

- **Παναγιωτίδης Θ.:** «Νοσήματα προσποητά και τρόποι εξελέγξεως αυτών», Αθήνα 1914.

- **«Πρακτικά της επί της βελτιώσεως του Πολεμικού Ναυτικού Επιτροπής του έτους 1844»** , Αθήνα 1845, Ναυτική μονογραφία (ανάτυπο), Ναυτική Επιθεώρηση, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1989.

- **«Πρακτικά της επί της βελτιώσεως του Πολεμικού Ναυτικού Επιτροπής του έτους 1845»** , Αθήνα 1845, Ναυτική μονογραφία (ανάτυπο), Ναυτική Επιθεώρηση, Μάρτιος-Απρίλιος 1989.

- **«Πρακτικά Συνεδριάσεων της Α.Ν.Υ.Ε.»**, 1905 έως σήμερα.

- **Σταυριανόπουλος Θ.:** «Η Υγειονομική Υπηρεσία του Πολεμικού Ναυτικού κατά τους απελευθερωτικούς αγώνες του Έθνους (1821-1965)», Αθήνα 1978.

- **Χατζής Κ.:** «Η Υγειονομική Υπηρεσία κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους», Ναυτική Επιθεώρηση, 364: 379 - 387, 1973.

- **Χατζής Κ.:** «Στοιχεία από την δράση της Υγειονομικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο», Ιατρ. Επιθ. Εν. Δυν., 22: 65 - 93, 1988.

---

[1] Άξιο μνείας είναι, ότι στο τέλος αυτής της μελέτης, ο συγγραφέας προβαίνει σε

επιστημονικά τεκμηριωμένες προτάσεις, που αφορούν στην αντιμετώπιση των υπό κατάταξη τραχωματικών ασθενών, την απαλλαγή των οποίων θεωρεί επιβεβλημένη... *«Εκ τούτων δήλον γίνεται ότι οι νεοσύλλεκτοι του Β.Ναυτικού οιαδήποτε και αν δεικνύωσι μορφήν του τραχώματος δέον ανεξαιρέτως να μη γίνονται δεκτοί εν αυτώ αφού μάλιστα η διά της εξαιρέσεως συντελουμένη μείωσις της κατά θάλασσαν δυνάμεως δεν είναι επαισθητή. Ήτοι έχοντες υπόψη ότι ετησίως κατατάσσονται 1000 περίπου ναύται η απώλεια θα ανέλθη εις 40 περίπου άνδρας, αφού ως προείρηται επί των καταταχθέντων κατά την αναφερομένην εποχήν το τράχωμα ευρέθη ανερχόμενον εις 4,25%. Ούτω χωρίς η κατά θάλασσαν πολεμική ημών δύναμις να διαταράσσεται επαισθητώς, απομακρύνεται αυτής η τραχωματική εστία ήτις είνε επικίνδυνος διά τα πληρώματα και αυτούς τους αξιωματικούς του Β.Ναυτικού»*

, για να καταλήξει με ευχαριστίες προς όλους όσους συνέβαλαν με την αρωγή τους στην εκπόνηση αυτής της εργασίας, μεταξύ των οποίων και...

«τους διακεκριμένους συναδέλφους του Ναυτικού, τον επίατρον κ.Ε.Ορλώφ Πρόεδρον της Ανωτάτης υγειονομικής Επιτροπής...»